Lagutskottets betänkande

1982/83:11

om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (prop. 1982/83:40)

Ärendet

I betänkandet behandlas proposition 1982/83:40 i vilken regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslår att riksdagen antar ett i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagförslaget har intagits nedan.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad utskottet anför på s. 2.

Vidare behandlas en med anledning av propositionen väckt motion 1982/83:61 av Gunnar Hökmark (m) vari yrkas att riksdagen måtte avslå propositionen.

Lagförslaget

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	23 §
Sedan litterärt eller musikaliskt verk utgivits, *må* exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare *ävensom* visas offentligt: *dock må noter till musikaliskt verk ej* utan upphovsmannens samtycke *uthyras till* allmänheten.	Sedan *ett* litterärt eller musikaliskt verk *har* utgivits, *får* exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare *och* visas offentligt. *Exemplar av musikaliska verk får dock inte* utan upphovsmannens samtycke *tillhandahållas* allmänheten *genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983. Den skall tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet.

Utskottet

Lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ger dem som skapat ett sådant verk en rätt att utnyttja verket ekonomiskt. Upphovsmannen har också vissa s. k. ideella rättigheter. Upphovsmannens rätt att utnyttja verket ekonomiskt innefattar bl. a. en principiell ensamrätt att mångfaldiga verket och att sprida exemplaren bland allmänheten. Ensamrätten är emellertid inskränkt i vissa avseenden. Sålunda är det bl. a. tillåtet att utan upphovsmannens samtycke framställa enstaka exemplar av ett offentliggjort verk för enskilt bruk. En annan inskränkning är att utgivna litterära och musikaliska verk fritt får spridas vidare bland allmänheten exempelvis genom uthyrning. Noter till musikaliska verk får dock inte hyras ut utan upphovsmannens tillstånd.

I propositionen föreslås att upphovsrättslagen ändras så att exemplar av musikaliska verk i allmänhet – alltså även t. ex. grammofonskivor och inspelade kassettband – inte utan tillstånd av upphovsmannen får tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller därmed jämförlig rättshandling. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

Förslaget i propositionen har föranletts främst av behovet att motverka den skada som uthyrningsverksamhet av grammofonskivor kan medföra för upphovsmän och andra rättighetsinnehavare. Till grund för propositionen ligger ett förslag från upphovsrättsutredningen (Ju 1976:02).

I motion 61 framhålls att det inte visats att uthyrning av grammofonskivor vållar rättighetsinnehavarna sådan skada att en särskild lagstiftning är motiverad. Vidare pekar motionären på att förslaget innebär ett väsentligt intrång i äganderätten till litterära och konstnärliga verk samt att det inte är motiverat av kulturpolitiska skäl. Enligt motionären finns det ingen anledning att lagstiftningsvägen hindra nya och vitala former för spridning av kultur. Motionären anser också att de enskilda konsumenterna har ett intresse av att kunna få tillgång till nya kulturupplevelser på ett billigt och enkelt sätt samt att rättighetsinnehavarna har möjlighet att avtalsvägen få ersättning. På bl. a. de anförda skälen yrkar motionären avslag på propositionen.

Utskottet vill för sin del framhålla att det är en grundläggande förutsättning för litterär och konstnärlig verksamhet och därmed för kulturlivet i stort att upphovsmän och andra rättighetsinnehavare tillförsäkras en rätt till ersättning för sina prestationer. Bland upphovsmännens möjligheter enligt gällande lagstiftning att utnyttja sina verk ekonomiskt har rätten att mångfaldiga verket och sprida exemplaren till allmänheten stor betydelse. Att bl. a. uthyrning av grammofonskivor vid upphovsrättslagens tillkomst undantogs från spridningsrätten sammanhänger med, som närmare utvecklas i propositionen, att sådan uthyrningsverksamhet bedömdes inte bli särskilt vanlig eller skadlig för upphovsmännen. I anslutning härtill vill utskottet påpeka att motionärens påstående att det nu framlagda förslaget

innebär ett intrång i äganderätten synes bygga på ett missförstånd om innebörden av gällande rätt. Den som äger en grammofonskiva eller en bok har visserligen rätt att förfoga över sitt exemplar men han har ingen rätt att bestämma över hur och i vilka sammanhang det andliga verk som materialiserats i exemplaret skall användas. Han får sålunda exempelvis inte spela upp grammofonskivan offentligt eller kopiera den annat än för enskilt bruk.

Som utskottet framhållit då frågor om det upphovsrättsliga skyddet för grammofonskivor och andra fonogram tidigare varit aktuella (se LU 1980/81:3) har den tekniska utvecklingen medfört att möjligheterna för privatpersoner att kopiera fonogram ökat i väsentlig mån och på ett sätt som inte kunde förutses vid upphovsrättslagens tillkomst. En ökad kopiering leder till inkomstbortfall för upphovsmän och andra rättighetsinnehavare. Även för kulturlivet i stort uppkommer det negativa konsekvenser. Detta sammanhänger med att fonogrambolagen i viss utsträckning finansierar utgivningen av klassisk och nutida seriös musik, jazz och folkmusik med vinsterna från utgåvor av pop- och dansmusik. Eftersom det är fonogram med den senare sortens musik som i huvudsak kopieras minskar således det ekonomiska utrymmet för produktionen av fonogram som inte är direkt lönsamma.

Utskottet erinrar om att riksdagen i början av år 1982 behandlade två motioner angående åtgärder mot uthyrning av fonogram. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1981/82:21) anförde utskottet att uthyrning av grammofonskivor på kort tid ökat kraftigt. Någon ersättning för uthyrningen utgår enligt utskottet inte till upphovsmännen och andra rättighetsinnehavare. Uppenbarligen torde det stora flertalet av dem som hyr grammofonskivor göra detta i syfte att föra över det inspelade verket till kassettband. Utskottet framhöll att enbart uthyrningsverksamheten leder till en minskning av fonogramförsäljningen. Verksamheten medför också att hemkopieringen av musikaliska verk ökar. Sammantaget får alltså verksamheten betydande negativa konsekvenser för rättighetsinnehavarna och kulturlivet i stort. Det fanns därför enligt utskottets mening anledning att i görligaste mån försöka motverka de skadliga effekterna på verksamheten. Något initiativ från riksdagens sida ansågs dock inte erforderligt med hänsyn till att upphovsrättsutredningen då nyligen framlagt ett förslag till lagändring som tillgodosåg motionärernas önskemål.

Enligt utskottets mening har skälen för en ändrad lagstiftning inte förlorat i styrka. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att regeringen i enlighet med utredningens förslag nu föreslår att upphovsrättslagen ändras så att upphovsmännens ensamrätt utvidgas till att också avse uthyrning av musikaliska verk i allmänhet. Med anledning av motionärens uttalande att konsumenterna kan ha ett intresse av att få hyra fonogram vill utskottet stryka under att den föreslagna lagändringen inte hindrar fortsatt uthyrningsverksamhet utan endast innebär att det i fortsättningen skall krävas tillstånd

från upphovsmännen till uthyrning. Sedan vederbörliga avtal träffats och ersättningsfrågorna lösts kan alltså uthyrningsverksamheten fortsätta.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet bifall till propositionen och avstyrker bifall till motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motion 1982/83:61 antar det i proposition 1982/83:40 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Stockholm den 30 november 1982

På lagutskottets vägnar
PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Ingemar Konradsson (s), Mona S:t Cyr (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s)*, Stig Gustafsson (s), Allan Ekström (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk), Bengt Silfverstrand (s)* och Margit Gennser (m).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

GOTAB 73092 Stockholm 1982